

ІДЕОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ СИСТЕМИ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ ОСВІТИ: ДИНАМІКА І НАСЛІДКИ

У статті аналізується ідеологічний супровід саморозгортання життєвого циклу системи індустріальної освіти, оцінюється його динаміка у часі, а також вплив на зародження системи інформаційної освіти, що притаманна ХХІ століттю. Життєвий цикл освіти постає як багатостадійний процес, що поєднує як непередбачувані зміни властивостей цього соціального інституту, так і його саморозгортання, скероване сукупністю цілком прогнозованих параметрів. Таке саморозгортання опосередковується поділом суспільної праці та є обмеженим у часі й просторі властивостями «соціального організму» певної цивілізації. Життєвий цикл системи індустріальної освіти складається з чотирьох етапів: зародження (середина ХVІ – кінець ХVІІ ст.); зростання (кінець ХVІІ – кінець ХІХ ст.); зрілості (кінець ХІХ ст. – 70-ті роки ХХ ст.); занепаду (70-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.). На етапі зародження панувала переважно релігійно-державна форма ідеології, що була стихійною за походженням, не мала формалізованого характеру ідеологем та ініціювалась із надр релігійної свідомості, а також теологічної філософії, яка культивувала матрицю релігійних цінностей. Держава на цьому етапі хоча й брала участь в управлінні поведінкою людини, але перебувала на другорядних ролях і виконувала відповідні функції за допомогою насилля. На етапі зростання ідеологія отримала теоретичне обґрунтування, з'явилися також відповідні соціальні рухи, найпотужнішими з яких були лібералізм і марксизм, що сформували дві ідеологічно протилежні соціальні системи: капіталістичну і соціалістичну – з відповідними системами освіти, ідеалами людини та кінцевими цілями класової боротьби. На етапі зрілості ідеологія вивела соціальні системи в площину технократизму, що сталося внаслідок максимізації ролі науки та раціональності. Через це були заблоковані інші способи продукування соціально значимих ідей, тобто такі їх джерела, як мистецтво, театр, кіно, релігія тощо. На етапі занепаду ідеологія радикального раціоналізму, що потрапила у вкрай важке становище, опинилася в горизонті ідей мультикультуралізму. Оскільки на теренах африканського, європейського та американського континентів виникли потужні міграційні рухи населення, то ці процеси природним шляхом поставили питання про нові кроскультурні соціальні структури, а також модернізацію систем сучасної загальної та професійної освіти.

Ключові слова: індустріальна освіта, життєвий цикл, ідеологія, лібералізм, комунізм, соціалізм, мілітаризм, мультикультуралізм, сталий розвиток.

Освіта як соціальний інститут у структурі планетарного соціального організму перебуває сьогодні в центрі уваги громадськості, оскільки вона не тільки пов'язана з днем пройдешинім, але ще більшою мірою обумовлює день завтрашній. І хоча соціальна криза, що розпочалася в останню чверть ХХ ст., сьогодні, тобто в першу чверть ХХІ ст. досягла свого апогею, це не повинно негативно впливати на теоретичну думку в галузі соціального розвитку.

Для того, щоб переконатись у кризовому стані сучасної системи освіти на вітчизняному рівні, достатньо проаналізувати хоча б приклад організаційної поведінки національних органів державного управління в галузі освіти, а також поглянути на відчайдушні кроки керівників вітчизняних закладів вищої освіти, що намагаються «врятувати» свій контингент студентів і не попасти у жорна цих новостворених державних органів, метою яких формально є саме забезпечення якості вищої освіти. Водночас органи державної влади в Україні час від часу озвучують наміри скоротити чисельність закладів вищої освіти, а також запровадити новий алгоритм їх фінансування. І робиться це за умов

активної пропаганди навчання української молоді в закордонних навчальних закладах. Ідеться насамперед про вищі Польщі, Великої Британії, США, Німеччини, Чехії, Австрії та інших країн. Усе це свідчить про відсутність нашого теоретичного розуміння того, що відбувається у сфері освіти, яка переходить від індустріального алгоритму до фундаменталізації планетарного життя, або від моделі індустріального розвитку до моделі інформаційного розвитку планетарного співтовариства. Звідси, майже автоматично, випливає *проблема* пошуку адекватної для інформаційної доби ідеології, тобто засобу організації і спрямування практичної поведінки всіх без винятку учасників навчально-виховного процесу.

Отже, пошук нового принципу раціоналізації організаційної поведінки людей у суспільстві початку XXI ст. є актуальною соціальною проблемою на шляху до «Світового суспільства знань», серцевиною якого є знаннева (цифрова) економіка, а «духовне виробництво» посідає провідну позицію у життєзабезпеченні такої планетарної спільноти.

Мета статті полягає в пошуку на основі вивчення ідеологічного забезпечення життєвого циклу системи індустріальної освіти, що занепадає і поступово сходить з історичної сцени, нової ідеології поведінки людини у сфері інформаційної освіти, яка актуалізується в XXI ст.

Перш ніж розглянути явище ідеології як принципу організаційної поведінки людини, маємо зробити два зауваження. Перше з них торкається визначення терміну «життєвий цикл соціальної системи». Варто підкреслити, що це відносно новий для педагогічної думки термін, оскільки він не входить до переліку головних термінів, якими оперують дослідники в цій царині. Загалом же концепція «життєвого циклу» виникла наприкінці XIX ст. як комплекс ідей, що містив у собі, зокрема, ідеї спадковості та розвитку на рівні окремих організмів, а також ідеї адаптації, виживання та вимирання на рівні цілих популяцій [Широкова, 2008].

Плануючи проаналізувати явище життєвого циклу освітніх систем, ми попередньо зробили припущення про валідність цього концепту для пізнання соціального світу та його окремих сфер, адже, повторимось, таким концептуальним інструментом – *життєвим циклом соціальних систем* – педагогічна наука та філософія освіти практично не користуються. Підґрунтям для зазначеного припущення, а також для проведення нашого аналізу слугують теоретичні напрацювання, які пов'язані з дослідженнями життєвого циклу підприємств. Відповідні теоретичні розвідки представлені в працях таких авторів, як Д. Ліппіт і В. Шмідт [Lippitt & Schmidt, 1967], І. Адізеєс [Adizes, 1979, 1998], Л. Грейнер [Greiner, 1972], Д. Міллер і П. Фрізен [Miller & Friesen, 1983, 1984], Д. Кац і Р. Канн [Katz & Kahn, 1978], Р. Квін і К. Кемерон [Quinn & Cameron, 1983], а також Б. Мільнер [Мільнер, 2002], С. Корягіна [Корягіна, 2004], Г. Широкова [Широкова, 2008], О. Шацька [Шацкая, 2010] та ін.

У контексті такої стратегії дослідження особливо важливим для нас є погляд О. Ю. Шацької, що викладений у статті «Управління організацією та її стадії життєвого циклу». У зазначеній роботі авторка подає основи побудови концепції життєвого циклу організації. Вона виділяє три площини аналізу цього явища: теоретичний, емпіричний і методологічний [Шацкая, 2010, с. 38–41]. Цей підхід, що визрів у надрах економічної науки про життєвий цикл, видається ефективним, тому його, на наш погляд, можна застосовувати і для відповідного аналізу освітньої галузі. Відзначимо, що освіта в XXI ст. фактично є різновидом «духовного виробництва» зі своїми специфічними продуктами, за які сьогодні, за рішенням Світової організації торгівлі, слід платити гроші. Інакше кажучи, послуги освіти – це товар. Одноставності в поглядах дослідників на життєвий цикл соціальних систем немає. Утім, не дивлячись на відмінності в моделях життєвих циклів, у висновках вчених є й дещо спільне. Так, усі автори виявляють згоду щодо таких положень: 1) існує певна послідовність стадій; 2) перехід до кожної наступної стадії пов'язаний із серйозною організаційною перебудовою; 3) кожна стадія є наслідком попередньої, а отже, повернутися назад дуже складно [Шацкая, 2010, с. 39].

На складність виокремлення елементів життєвого циклу системи духовного виробництва вказував ще Г. В. Ф. Гегель: «Той же недолік виявляється і у вищій сфері, у духовному світі та його організаціях, що розглядаються в їхній безпосередній життєвості. Чим значиміше й змістовніше це духовне утворення, тим більше потребує супутніх засобів та єдина мета, що одушевляє це ціле та складає його внутрішню душу. У безпосередній дійсності ці засоби виявляються доцільними органами, і все, що діється, і відбувається, здійснюється лише через посередництво волі. Кожна частка такого організму, як держава і родина, тобто кожний окремих індивід, виявляє волю і перебуває у зв'язку з іншими членами того ж організму, але єдина внутрішня душа цього зв'язку, свобода і розум єдиної волі не виступають на арену реальності та не відкриваються в кожній частині як єдине й цілісне внутрішнє одушевлення» (тут і далі переклад мій. – В. З.) [Гегель, 1968, с. 155].

Зрештою життєвий цикл освіти постає перед нами як багатостадійний процес, що поєднує як непередбачувані зміни властивостей цього соціального інституту, так і його саморозгортання, скероване сукупністю цілком прогнозованих параметрів. Таке саморозгортання опосередковується поділом суспільної праці та є обмеженим у часі й просторі властивостями «соціального організму» певної цивілізації.

Отже, аналізуючи ідеологічне забезпечення життєвого циклу системи індустріальної освіти, ми виходимо з того, що розгортання останнього відбувалось у чотири етапи: етап зародження (середина XVI – кінець XVII ст.); етап зростання (кінець XVII – кінець XIX ст.); етап зрілості (кінець XIX ст. – 70-ті роки XX ст.); етап занепаду (70-ті роки XX – початок XXI ст.). Водночас для розмежування етапів у процесі життєвого циклу соціальної системи індустріальної освіти ми використали такий критерій, як «хвилі науково-технічного прогресу». У сучасній «розколотій цивілізації» людина губить світоглядні орієнтири, а отже, виявляється мало спроможною до того, щоб взяти під контроль не тільки суперечливі та багатомірні суспільні процеси, але й власну поведінку. Щодо цього Н. Скотна справедливо зазначає у своїй праці «Особа в розколотій цивілізації: освіта, світогляд, дії»: «Особистість сприймає багато загальноцивілізаційних, етнонаціональних, релігійних та атеїстичних цінностей, на неї здійснюють вплив традиції минулого та ідеали майбутнього. Різномірні впливи не завжди позитивні. Вивчення усієї системи зовнішніх впливів на особистість, її внутрішній світ – залишиться завжди актуальним» [Скотна, 2005, с. 359]. Тому світоглядна складова життєустрою планетарної спільноти, яка на початку XXI ст. локалізована за економічними, культурно-історичними, етнонаціональними та політичними чинниками, надто важлива для розуміння вибору ідеології поведінки (як пересічної людини, так і цілих народів та країн).

Друге зауваження торкається авторського розуміння терміну «ідеологія», оскільки можна констатувати, що й дотепер є поширеним погляд на це явище, який був притаманний науковій думці ще в радянський період. Але ми виходимо з того, що в контексті нашої розвідки «ідеологія» – це сукупність наукових і позанаукових установок, концептів, міфів, дискурсів та інших стратегем соціального розвитку, які використовуються спільнотою для вирішення проблем освіти. Тому дослідження динаміки розвитку ідеології у просторі індустріальної цивілізації для нас важливе з того погляду, що це насамперед означає теоретичне осягнення принципів практики управління та поведінки людини в соціальному просторі.

Якщо відповідно до визначених етапів саморозгортання системи індустріальної освіти розглянути провідні ідеологеми, які направляли та водночас регулювали поведінку освітян в індустріальну добу, то перед нами постане цілісна й динамічна картина «ідеологічного забезпечення» навчально-виховного процесу.

Проблемою для подальшого вивчення залишається вплив на молоде покоління так званого «кінцевого повороту» в освіті, який усамітнює молоду людину, сприяє розвитку її агресивності, тобто робить її прихильником і носієм екранної культури. Тож на етапі формування та розвитку соціальної системи інформаційної доби боротьба за людину, її світогляд і практичну поведінку щодо самої себе, а також за толерантність до планетарної

спільноти тільки загострюється. І це припущення є, на наш погляд, цілком логічним, оскільки стає очевидним, що від людини, її внутрішніх ресурсів, насамперед її моральних цінностей та установок, від нового мислення залежить майбутнє людства, його виживання, збереження світової цивілізації. «Це підвищує відповідальність системи виховання у всьому світі за характер суспільного впливу на особистість, за формування гуманістичних ідеалів, за використання наукового потенціалу людства в інтересах соціального і морального прогресу. Усвідомлення цієї істини багато в чому пояснює підвищений інтерес до виховання як до загальнолюдської проблеми. Філософи, педагоги, психологи та інші фахівці самих різних напрямів сперечаються, розмірковують про нові шляхи впливу на свідомість і поведінку людей» [Шварцман, 1989, с. 4].

Виявляється, що на етапі зародження ідеології системи індустріальної освіти остання мала переважно релігійно-державну форму. Тож і відповідний «ідеологічний супровід» характеризувався стихійним походженням, не мав формалізованого характеру ідеологеми та ініціювався з надр релігійної свідомості й теологічної філософії, що культивувала матрицю релігійних цінностей. Держава на цьому етапі хоча й брала участь в управлінні поведінкою людини, але перебувала на другорядних ролях і виконувала відповідні функції за допомогою насилля. Осередки ж освіти стихійно виникали в горизонті родини та в монастирях. Про потужний вплив церкви на англійську державу в цей час свідчить, зокрема, Даніель Дефо (біля 1660 – 1731), який звинуватив введене 1673 року обмеження, відповідно до якого той, хто не є членом англійської церкви, не міг обіймати жодну з державних посад. Тож саме церковно-державна «прото-ідеологема» утворювала ту сукупність смислів, якою населення мало керуватись у власній повсякденній поведінці та при прийнятті суспільно значимих рішень, зокрема й щодо навчання та виховання дітей. Водночас ідеологічні апарати церкви та держави були в стані гострого протистояння, що не могло не позначитись на процесі створення, а також на «змісті та формі» тодішніх закладів освіти. Свідченням на користь цієї тези є також думка Луї Альтюссера (1969), яку він висловлює в статті «Ідеологія та державні ідеологічні апарати» [Альтюссер, 2010]. У цій роботі Л. Альтюссера читаємо: «... в докапіталістичному історичному періоді, який ми розглядаємо в дуже загальних рисах, цілком очевидно існував панівний державний ідеологічний апарат – церква, яка зосереджувала в собі не тільки релігійні, але й освітні та велику частину інформаційних та “культурних” функцій. Те, що вся ідеологічна боротьба з XVI по XVIII століття – починаючи з перших потрясінь Реформації – зосереджувалася на боротьбі з кліриками та релігією, пояснюється не випадковістю, а якраз панівною позицією релігійного державного ідеологічного апарату» [Альтюссер, 2010].

На етапі зростання, що тривав у період з кінця XVII до кінця XIX ст. ідеологія отримала своє теоретичне обґрунтування. У цей час також з'явилися соціальні рухи, найпотужнішими з яких були лібералізм і марксизм, що сформували дві ідеологічно протилежні соціальні системи: капіталістичну і соціалістичну – з відповідними системами освіти, ідеалами людини і кінцевими цілями класової боротьби.

На етапі зрілості ідеологія вивела соціальні системи в площину технократизму, що сталося внаслідок максимізації ролі науки та раціональності. Через це були заблоковані інші способи продукування соціально значимих ідей, тобто такі їх джерела, як мистецтво, театр, кіно, релігія тощо. Інакше кажучи, раціональне звело нанівець ірраціональне.

Водночас правим виявився Е. Тоффлер, який заявляв, що «кожна цивілізація розвиває власну “суперідеологію”, на основі якої формує принципи поведінки суб'єкта культурно-історичного процесу в усіх сферах його життєустрою» [Тоффлер, 2000, с. 310]. Така «суперідеологія» з'явилася і на етапі зрілості індустріальної цивілізації. Перебільшення її ролі, тобто її соціально-психологічне переоцінювання, а також зумовлена нею надлишкова організаційна та виробнича активність зрештою завели планетарну цивілізаційну систему та її підсистеми (наприклад, філософію, культуру, освіту, соціальний менеджмент тощо) у глухий кут. На етапі занепаду ідеологія «радикального раціоналізму»,

що потрапила у вкрай важке становище, опинилася в горизонті ідей мультикультуралізму. Оскільки на теренах африканського, європейського та американського континентів виникли потужні міграційні рухи населення, то ці процеси природним шляхом поставили питання про нові кроскультурні соціальні структури, а також модернізацію систем сучасної загальної та професійної освіти. На практиці з'явилися нові напрями організації освіти. Почалися розробки в царині мультикультурної та міжкультурної освіти, яка отримала розвиток насамперед у державах ЄС, США, Канаді, Австралії та інших країнах світу.

На етапі занепаду індустріальної соціальної системи відбувся потужний зсув у сфері ідеології. На нього звернув увагу та вдало описав ще Луї Альтюссер, доволі велику цитату з праці якого ми дозволимо собі тут навести: «Я прошу вибачення у вчителів, які в жахливих умовах намагаються повстати проти ідеології, проти системи та проти практик, заручниками яких вони стали, використовуючи ту нечисленну зброю, що їй вони можуть знайти в історії та знаннях, яких “навчають”. Вони є героями. Але їх так мало! А скільки (більшість) навіть не починає сумніватися в “роботі”, яку система (що височіє над ними й розчавлює їх) змушує їх робити. Чи навіть гірше, вони віддають усе своє серце та майстерність здійсненню цього за найостаннішими теоріями (знамениті нові методи!). Вони так мало в цьому сумніваються, що своєю відданістю навіть допомагають підтримувати та жити цю ідеологічну репрезентацію Школи, яка сьогодні робить Школу такою ж “природною”, необхідно-корисною і навіть благотворною для сучасників, як і Церква була “природною”, необхідною та благородною для наших предків кілька століть тому. Фактично сьогодні в ролі панівного державного ідеологічного апарату Церкву замінила Школа. Як колись Церква, так тепер Школа становить пару з Сім'єю. Таким чином, можна стверджувати, що безпрецедентної глибини криза, яка – часто супроводжувана кризою сімейної системи (її провіщав іще “Маніфест”) – похитнула по всьому світу освітні системи багатьох країн, набуває політичного значення, якщо взяти до уваги, що Школа (та пара “Школа–Сім'я”) є панівним державним ідеологічним апаратом. Апаратом, що відіграє панівну роль у відтворенні виробничих відносин способу виробництва, чие існування перебуває під загрозою з боку всесвітньої класової боротьби» [Альтюссер, 2010].

Отже, динаміку зміни панівної ідеології в індустріальну добу можна подати у такому вигляді (див.: табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка трансформації ідеології в горизонті індустріальної доби

Етап / чинник	Зародження	Зростання	Зрілість	Занепад
Часовий вимір (роки)	XVI–XVII ст.	кінець XVII – кінець XIX ст.	кінець XIX ст. – 70-ті роки XX ст.	70-ті роки XX – початок XXI ст.
Ідеологія	релігійна – державна	лібералізм – марксизм/соціалізм	технократизм	мультикультуралізм

Окреслені повороти у сприйнятті освіти в горизонті ідеології змушують нас уважніше ставитися, з одного боку, до феномену ідеології загалом як до певного «регулятора» поведінки пересічної людини і локальних спільнот на етапі переходу до інформаційної цивілізації, а з іншого – децю переоцінити її роль у формуванні «Світового суспільства знань» та його управлінні.

Річ у тім, що народження інформаційної цивілізації відбувається зовсім в інших умовах, ніж відбувалося народження індустріальної цивілізації. Нині планетарна спільнота перебуває на значно вищому щаблі зрілості соціальної науки та має у своєму розпорядженні цілком сформований «планетарний світогляд», тобто космополітизм. Хоча треба визнати, що соціальні науки (як, до речі, і сучасне природознавство) залишаються наразі на другорядних ролях, поступаючись технічним і військовим наукам, що продовжують, так чи інакше, працювати на «гонку озброєнь» у протистоянні США і Росії,

США і Китаю, США і Північної Кореї, Росії і ЄС тощо. Складність сприйняття цих обставин полягає, зокрема, і в тому, що освіта індустріальної доби не наслідувала зміст і форми попереднього етапу цивілізаційного розвитку. Система нової освіти поступово визрівала в новоявленій соціальній системі Нового часу. Інакше кажучи, старі типи сімейної, гувернантської та церковно-приходської освіти закономірно були замінені на освітянські форми принципово іншого типу, що відповідали специфіці індустріального суспільства. Зі свого боку аналіз нині поширених ідеологем у філософських розвідках і наукових публікаціях освітян щодо інформаційного етапу розвитку планетарної спільноти, що виходить зі стану «розколотої цивілізації», загалом свідчить про відсутність якоїсь однієї «панівної ідеологеми».

Отже, як певний фундамент для організації діяльності планетарної спільноти у освітянському просторі на початку ХХІ ст. ми можемо запропонувати ідею сталого розвитку. Такий вибір ми обґрунтовуємо двома аргументами: по-перше, ідея сталого розвитку випливає зі стану занепаду системи індустріальної освіти як засіб запобігання знищенню галузі освіти взагалі; по-друге, якщо у надрах планетарної спільноти запустився механізм самоорганізації інституту інформаційної освіти, то цей процес варто підтримати, оскільки він має завершитися породженням соціальної системи, що буде відповідати специфіці інформаційної доби. Але це вже проблеми, які потребують подальшого вивчення теоретиками освіти й педагогіки, а також практиками навчально-виховного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Альтюссер Л. Ідеологія та державні ідеологічні апарати (уривок) / пер. з фр. В. Артюх. *Журнал соціальної критики «Спільне»*. 2010. № 3: Політика освіти. URL: <https://commons.com.ua/uk/ideologiya-ta-derzhavni-ideologichni-aparati/>.
- Бех В. П., Малик І. В. Технократизм у дискурсі проблем вищої школи: монографія / ред. В. П. Бех. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 263 с.
- Гегель Г. В. Ф. Естетика: в 4-х т.; т. 1. М.: Искусство, 1968. 312 с.
- Корягіна С. В. Економічна оцінка та планування життєвого циклу розвитку підприємства: дис. ... канд. економ. наук: 08.06.01. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2004. 180 с.
- Мильнер Б. З. Теория организации. М.: Инфра-М, 2002. 558 с.
- Скотна Н. Особа у розколотій цивілізації: освіта, світогляд, дії. Львів: Українські технології, 2005. 384 с.
- Тоффлер Е. Третья Хвиля / пер. з англ. А. І. Євса. Київ: Всесвіт, 2000. 480 с.
- Шацкая Е. Ю. Управление организацией и ее стадия жизненного цикла. Основы построения концепции исследования жизненного цикла организации. *Российское предпринимательство*. 2010. Том 151. № 1(2). С. 38–41.
- Шварцман К. А. Философия и воспитание: Критический анализ немарксистских концепций. М.: Издательство политической литературы, 1989. 208 с.
- Широкова Г. В. Жизненный цикл организации: концепции и российская практика. СПб.: Высшая школа менеджмента; Изд. дом СПбГУ, 2008. 480 с.
- Adizes I. K. *Managing Corporate Lifecycles: How to Get to and Stay at the Top*. New Jersey: Prentice Hall Press, 1998. 460 p.
- Adizes I. K. Organizational Passages-Diagnosing and Treating Lifecycle Problems of Organizations. *Organizational Dynamics*. 1979. Vol 8. No 1. pp. 3–25. DOI: [https://doi.org/10.1016/0090-2616\(79\)90001-9](https://doi.org/10.1016/0090-2616(79)90001-9).
- Greiner L. Evolution and Revolution as Organizations Grow. *Harvard Business Review*. 1972 (July – August). pp. 37–48. URL: <https://www.achievement.org/wp-content/uploads/2021/03/Evolution-and-Revolution-as-Organizations-Grow-Harvard-Business-Review-copy.pdf>.
- Katz D., Kahn R. L. *The Social Psychology of Organizations* (2nd edition). New York: John Wiley & Sons, 1978. 848 p.

Kimberly J. R., Miles R. H. The Organizational Life Cycle: Issues in the Creation, Transformation, and Decline of Organizations. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1980. 492 p.

Lippitt G. L., Schmidt W. H. Crises in a Developing Organization. *Harvard Business Review*. 1967 (November). pp. 102–112. URL: <https://hbr.org/1967/11/crises-in-a-developing-organization>.

Miller D., Friesen P. H. A Longitudinal Study of the Corporate Life Cycle. *Management Science*. 1984. Vol. 30. Issue 10. pp. 1161–1183. DOI: <https://doi.org/10.1287/mnsc.30.10.1161>.

Miller D., Friesen P. H. Strategy-Making and Environment: The Third Link. *Strategic Management Journal*. 1983. Issue 4. pp. 221–235. DOI: <https://doi.org/10.1002/smj.4250040304>.

Quinn R. E., Cameron K. Organizational Life Cycles and Shifting Criteria of Effectiveness: Some Preliminary Evidence. *Management Science*. 1983. Vol. 29. Issue 1. pp. 33–51. DOI: <https://doi.org/10.1287/mnsc.29.1.33>.

Torbert W. R. Pre-bureaucratic and Post-bureaucratic Stages of Organization Development. *Interpersonal Development*. 1974–1975. Vol. 5. Issue 1. pp. 1–25.

Whetten D. A. Organizational Growth and Decline Processes. *Annual Review of Sociology*. 1987. Vol. 13. pp. 335–358. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.so.13.080187.002003>.

Зінкевич Василь Іванович

кандидат сільськогосподарських наук

доцент кафедри економіки та менеджменту

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, 82100

E-mail: zinkevych1971@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1004-1685>

Стаття надійшла до редакції: 05.02.2020

Схвалено до друку: 25.09.2020

IDEOLOGICAL SUPPORT OF THE LIFE CYCLE OF THE INDUSTRIAL EDUCATION SYSTEM: DYNAMICS AND CONSEQUENCES

Zinkevych Vasyl I.

PhD in Agriculture, Associate Professor

of the Department of Economics and Management

Drohobych State Ivan Franko Pedagogical University

24, Ivan Franko str., 82100, Drohobych, Ukraine

E-mail: zinkevych1971@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1004-1685>

ABSTRACT

The article analyzes the ideological support of the life cycle of the industrial education system. The dynamics of such a system in time is estimated, as well as the influence of ideology on the formation of the information education system at the beginning of the XXI century. The life cycle of education is considered as a multi-stage process, which is characterized by both unpredictable changes in its properties and the presence of predictable parameters. The development of the education system is mediated by the division of social labor and is limited in time and space by the properties of the “social organism” of a particular civilization. The life cycle of the industrial education system consists of four stages: origin (mid XVI – late XVII centuries); growth (late XVII – late XIX century); maturity (late XIX century – 70s of the XX century); decline (70s of the XX – beginning of the XXI century). At the stage of origin, dominated predominantly the religious-state form of ideology, which was spontaneous in origin, did not have a formalized ideologeme and was initiated from religious consciousness, as well as theological philosophy, cultivated a matrix of religious values. At this stage the state, although it participated in the management of human behavior, was in secondary roles and performed the corresponding functions with the help of

violence. At the stage of growth, ideology received a theoretical basis, corresponding social movements also appeared, the most powerful of which were liberalism and Marxism, formed two ideologically opposite social systems: capitalist and socialist (with corresponding educational systems, human ideals and the ultimate goals of the class struggle). At the stage of maturity, ideology brought social systems to the plane of technocracy, which happened as a result of maximizing the role of science and rationality. Because of this, other ways of producing socially significant ideas were blocked, that is, their sources such as art, theater, cinema, religion, etc. At the stage of decline, the ideology of radical rationalism found itself in the horizon of the ideas of multiculturalism. Since powerful migratory movements of the population arose on the territory of the African, European and American continents, these processes naturally raised the question of new cross-cultural social structures, as well as the modernization of systems of modern general and vocational education.

Keywords: industrial education, life cycle, ideology, liberalism, communism, socialism, militarism, multiculturalism, sustainable development.

REFERENCES

- Adizes, I. K. (1979). Organizational Passages-Diagnosing and Treating Lifecycle Problems of Organizations. *Organizational Dynamics*, 8(1), 3–25. DOI: [https://doi.org/10.1016/0090-2616\(79\)90001-9](https://doi.org/10.1016/0090-2616(79)90001-9).
- Adizes, I. K. (1998). *Managing Corporate Lifecycles: How to Get to and Stay at the Top*. New Jersey: Prentice Hall Press.
- Althusser L. (2010). Ideology and State Ideological Apparatuses (Fragment). (V. Artiukh, Trans.) *Journal of Social Criticism "Spilne"*, 3: Education Policy. Retrieved from <https://commons.com.ua/uk/ideologiya-ta-derzhavni-ideologichni-aparati/>. (Original work published 1970). (In Ukrainian).
- Bekh, V. P., & Malik, I. V. (2009). *Technocracy in the Discourse of Higher School Problems*. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University Publishing House. (In Ukrainian).
- Greiner, L. (1972, July–August). Evolution and Revolution as Organizations Grow. *Harvard Business Review*, 37–48. Retrieved from <https://www.achievement.org/wp-content/uploads/2021/03/Evolution-and-Revolution-as-Organizations-Grow-Harvard-Business-Review-copy.pdf>.
- Hegel, G. W. F. (1968). *Aesthetics: In 4 Vols.* (Vol. 1). (B. H. Stolpner et al., Trans.). Moscow: Iskusstvo. (Original work published 1835). (In Russian).
- Katz D., & Kahn, R. L. (1978). *The Social Psychology of Organizations* (2nd edition). New York: John Wiley & Sons.
- Kimberly, J. R., & Miles, R. H. (1980). *The Organizational Life Cycle: Issues in the Creation, Transformation, and Decline of Organizations*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Koriahina, S. V. (2004). *Economic Evaluation and Planning of the Life Cycle of Enterprise Development*. (PhD Thesis). Lviv: Lviv Polytechnic National University. (In Ukrainian).
- Lippitt, G. L., & Schmidt, W. H. (1967, November). Crises in a Developing Organization. *Harvard Business Review*, 45(6), 102–112. Retrieved from <https://hbr.org/1967/11/crises-in-a-developing-organization>.
- Miller, D., & Friesen, P. H. (1983). Strategy-Making and Environment: The Third Link. *Strategic Management Journal*, 4, 221–235. DOI: <https://doi.org/10.1002/smj.4250040304>.
- Miller, D., & Friesen, P. H. (1984). A Longitudinal Study of the Corporate Life Cycle. *Management Science*, 30(10), 1161–1183. DOI: <https://doi.org/10.1287/mnsc.30.10.1161>.
- Milner, B. Z. (2002). *Organization Theory*. Moscow: Infra-M. (In Russian).
- Quinn, R. E., & Cameron, K. (1983). Organizational Life Cycles and Shifting Criteria of Effectiveness: Some Preliminary Evidence. *Management Science*, 29(1), 33–51. DOI: <https://doi.org/10.1287/mnsc.29.1.33>.
- Shatskaya, E. Yu. (2010). Management of the Organization and Its Stage of the Life Cycle. Basic Principles for Building the Concept of Research of the Organization Life Cycle. *Russian Entrepreneurship*, 151(1-2), 38–41. (In Russian).
- Shvartsman, K. A. (1989). *Philosophy and Education: A Critical Analysis of Non-Marxist Concepts*. Moscow: Politizdat. (In Russian).

- Shyrokova, H. V. (2008). *Life Cycle of the Organization: Concepts and Russian Practice*. Saint Petersburg: Higher School of Management; St. Petersburg University Publishing House. (In Russian).
- Skotna, N. (2005). *A Person in a Divided Civilization: Education, Worldview, Actions*. Lviv: Ukrainian Technologies. (In Ukrainian).
- Toffler, A. (2000). *The Third Wave*. (A. I. Yevsa, Trans.). Kyiv: Vsesvit. (Original work published 1980). (In Ukrainian).
- Torbert, W. R. (1974–1975). Pre-bureaucratic and Post-bureaucratic Stages of Organization Development. *Interpersonal Development*, 5(1), 1–25.
- Whetten, D. A. (1987). Organizational Growth and Decline Processes. *Annual Review of Sociology*, 13, 335–358. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.so.13.080187.002003>.

Article arrived: 05.02.2020

Accepted: 25.09.2020